

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum falsitas sit in intellectu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

finis rei, vel id propter quod ad finem devenitur, & hac perfectione interdum res desinitur. Ex prima autem perfectione resultat ratio veri in rebus, ex hoc enim quod res formam habet, attem divini intellectus imitatur, & sui notitiam in anima gignit: sed ex parte secunda consequitur in ipsa ratio bonitatis, quæ consurgit ex fine, & ideo malum simpliciter invenitur in rebus, non autem falsum.

AD QVARTVM dicendum, secundum Philosophum in 3. Ethic. primum verum est bonum intellectus, secundum hoc n. intellectus operatio est perfecta, quæ sua conceptio est vera, & quia enunciatio est signam intellectus, ideo veritas est eius finis, non autem est ita in rebus alijs, & propter hoc non est simile.

ARTICVLVS XI.
Utrum falsitas sit in sensu.

VODECIMO quæritur, utrum falsitas sit in sensu. Et videtur quod non. Intellectus enim semper est rectus, ut dicitur in 3. de Anima: sed intellectus est superior pars in homine, ergo & alie partes hominis rectitudinẽ sequuntur, sicut & in mundo maiori inferiora disponuntur secundum superiorum motum, ergo & sensus, qui est inferior pars animæ, semper est rectus, non ergo in eo erit falsitas.

¶ 2 Prat. August. dicit in lib. de vera religione, Ipsi oculi non fallunt nos, non enim enuntiare possunt omnino nisi affectionem suam: quod si omnes eorum sensus ita enuntiant ut afficiuntur, quid ab eis amplius exigere debeamus ignoro. ergo in sensibus non est falsitas.

¶ 3 Prat. Ansel. in lib. de Veritate dicit, Videtur mihi veritas vel falsitas in sensu non esse, sed in opinione, & sic habetur propositum.

SED CONTRA, est quod Ansel. dicit, Est quidem in sensibus nostris veritas, non simpliciter, nam fallunt res aliquando.

¶ 2 Prat. Secundum August. in lib. Solilo. falsum solet dici quod a verisimilitudine longe abest, sed tamen ad verum nonnullam imitationem habet: sed sensus habet quandam similitudinem quarundam rerum, quæ non sunt ita in rerum natura, sicut est quandoque quod vnum duo videatur, ut cum oculis comprimitur, ergo in sensu est falsitas. Sed dicebatur, quod sensus non decipitur in proprijs sensibilibus, sed de communibus.

¶ 3 Sed contra, Quando cumque aliquid apprehenditur de aliquo aliter quam est, apprehensio est falsa: sed quando corpus album videtur mediante vitro viridi, sensus apprehendit aliter quam sit, quia apprehendit illud ut viride, & ita iudicat, nisi superior iudicium addit, per quod falsitas detegatur, ergo sensus decipitur etiam in proprijs sensibilibus.

RESPOND. dicendum, quod cognitio nostra quæ a rebus initiu sumit hoc ordine progreditur, ut primo incipiat in sensu, secundo pficiatur in intellectu, ut sic sensus inueniatur quodammodo medius inter intellectum & res, est n. rebus cõparatus, quasi intellectus, & intellectui comparatus quasi res quædam: & ideo in sensu dicitur esse veritas, vel falsitas dupliciter. Vno modo, secundum ordinẽ sensus ad intellectum, & sic dicitur esse sensus falsus, vel verus sicut res, in quantum videlicet, faciunt veram existimationẽ in intellectu vel falsam. Alio modo, secundum ordinem sensus ad res: & sic dicitur esse veritas, vel falsitas in sensu, sicut & in intellectu, in quantum iudicat scilicet esse quod est, vel nõ esse quod nõ est. Si ergo loquamur de sensu secundum primum modum, sic in sensu quod

Adammodo est falsitas & quodammodo non est falsitas: sensus n. & est res quædam in se, & est indicativus alterius rei. si ergo comparatur ad intellectum prout est res quædam, sic nullo modo est falsitas in sensu intellectui cõparatus: quia sicut sensus disponitur, sicut in hoc dispositione suam intellectui demõstrat, unde Aug. dicit in auctoritate inducenda, quod non possunt omnino enuntiare, nisi affectionem suam. Si autem comparatur ad intellectum secundum quod est representativum alterius rei, cum quandoque re præsentet ei aliter rem quam sit, sicut hoc est sensus falsus dicitur, in quantum natus est facere falsam existimationem in intellectu, quàmvis nõ necessario faciat, sicut & de rebus dictum est, quia intellectus sicut iudicat de rebus, ita & de his quæ a sensibus offeruntur.

B Sic ergo sensus intellectui cõparatus semper facit veram existimationem in intellectu de dispositione propria, sed non de dispositione rerum. Si autem eõs consideretur sensus secundum quod cõparatur ad res, tunc in sensu est falsitas & veritas per modum, quod est in intellectu. In intellectu autem primo & principaliter invenitur falsitas & veritas in iudicio componentis & diuidentis, sed in formatione quidditatum non, nisi per ordinem ad iudicium, quod ex formatione prædicta consequitur, unde & in sensu proprie veritas & falsitas dicitur secundum hoc quod iudicat de sensibilibus, sed secundum hoc quod sensibile apprehendit, non est ibi veritas & falsitas proprie, sed solum sicut ordinem ad iudicium, quod ex formatione prædicta consequitur, prout scilicet ex apprehensione tali naturam est sequi tale iudicium. Sensus autem iudicium de quibusdam est naturale, sicut de proprijs sensibilibus, de quibusdam autem quasi per quandam colationem, quam facit in homine vis cogitativa, quæ est potentia sensitivæ partis, loco etiam in alijs animalibus est existimatio naturalis, & sic iudicat vis sensitiva de sensibilibus communibus & de sensibilibus per accidens, naturalis autem actus alienius rei semper est vno modo, nisi per accidens impediatur, vel propter defectu intrinsecus, vel extrinsecus impedimentum: unde sensus iudicium de sensibilibus proprijs, semper est verum, nisi sit impedimentum in organo vel in medio, sed in sensibilibus communibus & per accidens interdum iudicium sensus fallitur. Et sic patet qualiter in iudicio sensus potest esse falsitas. Sed circa apprehensionem sensus sciendum est, quod est quædam vis apprehensiva, quæ apprehendit speciem sensibilem sensibili re præsentem, sicut sensus proprius: quædam vero apprehendit eam re absente, sicut imaginatio, & ideo sensus semper apprehendit rem ut est, nisi sit impedimentum in organo, vel in medio, sed imaginatio apprehendit, ut plurimum, rem ut non est, quia apprehendit eam ut præsentem, cum sit absens, & ideo dicit Philosophus in 4. Metaph. quod sensus non est dominus falsitatis, sed phantasia.

C Ad primum ergo dicendum, quod in maiori modo superiora nihil accipiunt ab inferioribus, sed eõ verso: sed in homine intellectus qui est superior aliquid accipit a sensu, & ideo non est simile. Ad alia patet de facili solutio ex dictis.

ARTICVLVS XII.
Utrum in intellectu sit falsitas.

VODECIMO quæritur, utrum falsitas sit in intellectu. Et videtur quod nõ, quia intellectus habet duas operationes, scilicet unam qua format quidditates, in qua non est falsum, ut Philo. dicit in 3. de Anima, aliam qua

dammodo est falsitas & quodammodo non est falsitas: sensus n. & est res quædam in se, & est indicativus alterius rei. si ergo comparatur ad intellectum prout est res quædam, sic nullo modo est falsitas in sensu intellectui cõparatus: quia sicut sensus disponitur, sicut in hoc dispositione suam intellectui demõstrat, unde Aug. dicit in auctoritate inducenda, quod non possunt omnino enuntiare, nisi affectionem suam. Si autem comparatur ad intellectum secundum quod est representativum alterius rei, cum quandoque re præsentet ei aliter rem quam sit, sicut hoc est sensus falsus dicitur, in quantum natus est facere falsam existimationem in intellectu, quàmvis nõ necessario faciat, sicut & de rebus dictum est, quia intellectus sicut iudicat de rebus, ita & de his quæ a sensibus offeruntur.

Sic ergo sensus intellectui cõparatus semper facit veram existimationem in intellectu de dispositione propria, sed non de dispositione rerum. Si autem eõs consideretur sensus secundum quod cõparatur ad res, tunc in sensu est falsitas & veritas per modum, quod est in intellectu. In intellectu autem primo & principaliter invenitur falsitas & veritas in iudicio componentis & diuidentis, sed in formatione quidditatum non, nisi per ordinem ad iudicium, quod ex formatione prædicta consequitur, unde & in sensu proprie veritas & falsitas dicitur secundum hoc quod iudicat de sensibilibus, sed secundum hoc quod sensibile apprehendit, non est ibi veritas & falsitas proprie, sed solum sicut ordinem ad iudicium, quod ex formatione prædicta consequitur, prout scilicet ex apprehensione tali naturam est sequi tale iudicium. Sensus autem iudicium de quibusdam est naturale, sicut de proprijs sensibilibus, de quibusdam autem quasi per quandam colationem, quam facit in homine vis cogitativa, quæ est potentia sensitivæ partis, loco etiam in alijs animalibus est existimatio naturalis, & sic iudicat vis sensitiva de sensibilibus communibus & de sensibilibus per accidens, naturalis autem actus alienius rei semper est vno modo, nisi per accidens impediatur, vel propter defectu intrinsecus, vel extrinsecus impedimentum: unde sensus iudicium de sensibilibus proprijs, semper est verum, nisi sit impedimentum in organo vel in medio, sed in sensibilibus communibus & per accidens interdum iudicium sensus fallitur. Et sic patet qualiter in iudicio sensus potest esse falsitas. Sed circa apprehensionem sensus sciendum est, quod est quædam vis apprehensiva, quæ apprehendit speciem sensibilem sensibili re præsentem, sicut sensus proprius: quædam vero apprehendit eam re absente, sicut imaginatio, & ideo sensus semper apprehendit rem ut est, nisi sit impedimentum in organo, vel in medio, sed imaginatio apprehendit, ut plurimum, rem ut non est, quia apprehendit eam ut præsentem, cum sit absens, & ideo dicit Philosophus in 4. Metaph. quod sensus non est dominus falsitatis, sed phantasia.

Ad primum ergo dicendum, quod in maiori modo superiora nihil accipiunt ab inferioribus, sed eõ verso: sed in homine intellectus qui est superior aliquid accipit a sensu, & ideo non est simile. Ad alia patet de facili solutio ex dictis.

ARTICVLVS XIII.
Utrum in intellectu sit falsitas.

VODECIMO quæritur, utrum falsitas sit in intellectu. Et videtur quod nõ, quia intellectus habet duas operationes, scilicet unam qua format quidditates, in qua non est falsum, ut Philo. dicit in 3. de Anima, aliam qua

In arg. 2. huius quatuor.

In istom articulo.

Cõ. 24. te. 3.

In corp. ar.

1. p. q. 17. articulo. 3.

Cõ. 21. te. 2.

qua componit & dividit, & in hac etiam non est falsum, ut patet per Augu. in li. de Vera religio. qui sic dicit, Nec quisquam intelligit falsa. ergo falsitas non est in intellectu.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in lib. 83. Questionū, quæst. 31: omnis qui fallitur id in quo fallitur non intelligit. ergo intellectus semper est verus. ergo in intellectu non potest esse falsitas.

¶ 3 Item Algazel dicit, Aut intelligimus aliquid sicut est, aut non intelligimus: sed quicumque intelligit rē sicut est, vere intelligit. ergo intellectus semper est verus. ergo non est in eo falsitas.

SED CONTRA, est quod Philos. dicit in 3. de Anima, quod ubi est cōpositio intellectuum, ibi iam verū & falsum est. ergo falsitas invenitur in intellectu.

RESPON. Dicendum, quod nomen intellectus sumitur ex hoc quod intima rei cognoscit, est enim intelligere quasi intus legere: sensus enim & imaginatio sola exteriora accidentia cognoscunt, solus autem intellectus ad essentiam rei pertingit: sed vterius intellectus ex essentijs rerum comprehensus diversimode negotiatur ratiocinando & inquirendo nomen. ergo intellectus dupliciter accipi potest. Vno modo secundum quod se habet ad hoc tantum, a quo primo nomen impositum fuit, & sic dicimus proprie intelligere cū apprehēdimus quidditatem rerum, vel cum intelligimus illa, quæ statim nota sunt intellectui, notis rerū quidditatibus, sicut sunt prima principia, quæ cognoscimus cum terminos cognoscimus: unde & intellectus habitus principiorum dicitur: quidditas autem rei est proprie obiectum intellectus: unde sicut sensus sensibilium propriū semper est verus, ita & intellectus in cognoscendo quod quid est, ut dicitur in 3. de Anima. Sed ratiōne per accidens potest ibi falsitas accidere, in quantum videlicet intellectus falso componit & dividit, quod contingit dupliciter: vel in quantum definitionē vnius attribuit alteri, ut si animal rationale mortale conciperet quasi definitionem asini: vel in quantum coniungit partes definitionis ad invicem, quæ coniungi non possunt, ut si conciperet quasi definitionē asini animal irrationale immortale: hæc enim est falsitas, aliquod animal irrationale est immortale. & sic patet quod definitio non potest esse falsa, nisi in quantum implicat affirmationem falsam, hic autē duplex modus tangitur in 5. Metaph. Similiter nec in primis principijs villo modo decipitur: unde patet quod si intellectus accipitur secundam illam actionem a qua nomen intellectus imponitur, non est in intellectu falsitas. Alio modo potest accipi intellectus communiter, secundum quod ad omnes operationes se extendit, & sic comprehendit opinionem & ratiocinationem, & sic in intellectu est falsitas, numquam tamen si recte fiat resolutio in prima principia. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ 4 Præt. Nullum nomen potest dici de Deo, quod non significat totā perfectionem ipsius: quia non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniantur pars, & sic ei attribui non potest: sed nomen scientiæ alia perfectio ostenditur in ipso quam nomine essentia.

¶ 2 Sed cōtra, Perfectio est nomen rei: sed ostenditur una res in Deo est essentia & scientia. ergo eadem perfectio ostenditur nomine essentia & scientia.

¶ 3 Præt. Nullum nomen potest dici de Deo, quod non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniantur pars, & sic ei attribui non potest: sed nomen scientiæ non repræsentat totam perfectionem divinam, quia Deus est supra comprehensionem, quod nominatur, ut dicitur in lib. de Causis. ergo scientia Deo attribui non potest.

¶ 4 Præt. Scientia est habitus conclusionis, intellectus vero habitus principiorum, ut patet per Philosophum in 6. Ethic. Sed Deus non cognoscit aliquod modum conclusionis, quia sic descendere videretur in conclusiones eius intellectus, quod eadem ab Angelis Diony. remouet 7. cap. de Divinis nominibus. ergo scientia non est in Deo.

¶ 5 Præt. Omne quod scitur, scitur per aliquod magis notum: sed Deo non est aliquid magis & minus notum. ergo in Deo scientia esse non potest.

¶ 6 Præt. Algazel dicit, quod scientia est singularis scibilis in intellectu scientis: sed singularis in Deo remouetur, tum quia importat receptionem tum quia importat compositionem. ergo Deo scientia attribui non potest.

¶ 7 Præt. Nihil quod sonat imperfectionem Deo potest attribui, sed scientia sonat imperfectionem quia significatur ut habitus vel actus primus & cetera: deinde ut secundus, ut dicitur in 1. de Anima. Ad hoc autē primus est imperfectus respectu secundum quod sit in potentia respectu eiusdem quod scientia non potest in Deo non potest. Sed dicebatur quod in Deo non est scientia, nisi in actu.

¶ 8 Sed contra, Scientia Dei est causa rerum & scientia si Deo attribuitur, ab æterno in Deo facta si igitur scientia in Deo non fuit nisi in actu, ab æterno res produxit, quod est falsum.

¶ 9 Præt. In quocumque invenitur aliquid recipiens ei quod nos concipimus ex nomine scientia in intellectu, scimus de eo non solum quod est, sed quod est, quia scientia aliquid est: sed de Deo non potest fieri.

¶ 10 Præt. Nullum nomen potest dici de Deo, quod non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniantur pars, & sic ei attribui non potest: sed nomen scientiæ non repræsentat totam perfectionem divinam, quia Deus est supra comprehensionem, quod nominatur, ut dicitur in lib. de Causis. ergo scientia Deo attribui non potest.

¶ 11 Præt. Omne quod scitur, scitur per aliquod magis notum: sed Deo non est aliquid magis & minus notum. ergo in Deo scientia esse non potest.

¶ 12 Præt. Algazel dicit, quod scientia est singularis scibilis in intellectu scientis: sed singularis in Deo remouetur, tum quia importat receptionem tum quia importat compositionem. ergo Deo scientia attribui non potest.

¶ 13 Præt. Nihil quod sonat imperfectionem Deo potest attribui, sed scientia sonat imperfectionem quia significatur ut habitus vel actus primus & cetera: deinde ut secundus, ut dicitur in 1. de Anima. Ad hoc autē primus est imperfectus respectu secundum quod sit in potentia respectu eiusdem quod scientia non potest in Deo non potest. Sed dicebatur quod in Deo non est scientia, nisi in actu.

¶ 14 Sed contra, Scientia Dei est causa rerum & scientia si Deo attribuitur, ab æterno in Deo facta si igitur scientia in Deo non fuit nisi in actu, ab æterno res produxit, quod est falsum.

¶ 15 Præt. In quocumque invenitur aliquid recipiens ei quod nos concipimus ex nomine scientia in intellectu, scimus de eo non solum quod est, sed quod est, quia scientia aliquid est: sed de Deo non potest fieri.

¶ 16 Præt. Nullum nomen potest dici de Deo, quod non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniantur pars, & sic ei attribui non potest: sed nomen scientiæ non repræsentat totam perfectionem divinam, quia Deus est supra comprehensionem, quod nominatur, ut dicitur in lib. de Causis. ergo scientia Deo attribui non potest.

¶ 17 Præt. Omne quod scitur, scitur per aliquod magis notum: sed Deo non est aliquid magis & minus notum. ergo in Deo scientia esse non potest.

¶ 18 Præt. Algazel dicit, quod scientia est singularis scibilis in intellectu scientis: sed singularis in Deo remouetur, tum quia importat receptionem tum quia importat compositionem. ergo Deo scientia attribui non potest.

¶ 19 Præt. Nihil quod sonat imperfectionem Deo potest attribui, sed scientia sonat imperfectionem quia significatur ut habitus vel actus primus & cetera: deinde ut secundus, ut dicitur in 1. de Anima. Ad hoc autē primus est imperfectus respectu secundum quod sit in potentia respectu eiusdem quod scientia non potest in Deo non potest. Sed dicebatur quod in Deo non est scientia, nisi in actu.

¶ 20 Sed contra, Scientia Dei est causa rerum & scientia si Deo attribuitur, ab æterno in Deo facta si igitur scientia in Deo non fuit nisi in actu, ab æterno res produxit, quod est falsum.

¶ 21 Præt. In quocumque invenitur aliquid recipiens ei quod nos concipimus ex nomine scientia in intellectu, scimus de eo non solum quod est, sed quod est, quia scientia aliquid est: sed de Deo non potest fieri.

¶ 22 Præt. Nullum nomen potest dici de Deo, quod non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniantur pars, & sic ei attribui non potest: sed nomen scientiæ non repræsentat totam perfectionem divinam, quia Deus est supra comprehensionem, quod nominatur, ut dicitur in lib. de Causis. ergo scientia Deo attribui non potest.

¶ 23 Præt. Omne quod scitur, scitur per aliquod magis notum: sed Deo non est aliquid magis & minus notum. ergo in Deo scientia esse non potest.

¶ 24 Præt. Algazel dicit, quod scientia est singularis scibilis in intellectu scientis: sed singularis in Deo remouetur, tum quia importat receptionem tum quia importat compositionem. ergo Deo scientia attribui non potest.

¶ 25 Præt. Nihil quod sonat imperfectionem Deo potest attribui, sed scientia sonat imperfectionem quia significatur ut habitus vel actus primus & cetera: deinde ut secundus, ut dicitur in 1. de Anima. Ad hoc autē primus est imperfectus respectu secundum quod sit in potentia respectu eiusdem quod scientia non potest in Deo non potest. Sed dicebatur quod in Deo non est scientia, nisi in actu.